

”בראי המחקר”, גיליון מספר 11 (II - 2018)

מערכת כתב העת ”בראי המחקר”

מנהל המערכת : סעיד ענבوسی

עורכת ראשית : שלומית סדרס-ליבוביץ

עורך משנה : בנימין ווניקוב

עורכת לשונית : אלישבע מאי

מידען : בנימין ווניקוב

חברי המערכת : סעיד ענבوسی, שלומית סדרס-ליבוביץ, בנימין ווניקוב

הפקה : החברה למתנ”סים, מרכזים קהילתיים בישראל בע”מ (חל”צ)

דבר המערכת

גיליון זה עוסק בערך המוסף של שיטת ההוראה של **למידה מבוססת פרויקטים (PBL)** לאינטגרציה ולהרחבה של הידע מתחומים שונים, לכישורי הלמידה של התלמידים, לבנייה של קהילה לומדת של מורים ולשותפויות בין בתי ספר לגורמים קהילתיים, עסקיים ומדעיים. גישת למידה זו תורמת לצמצום פערים לימודיים בין תלמידים, בפרט בקרב אוכלוסיות חלשות וקבוצות מיעוט. ללמידה מבוססת פרויקטים יש השפעה חשובה גם על המוטיבציה הפנימית של התלמידים ללמידה, בפרט בפרויקטים שמשלבים טכנולוגיה. בנוסף, היכולת לבצע למידה מחוץ לכיתה ולכותלי בית הספר מעודדת את המורים והתלמידים לבצע פרויקטים במקצועות מדעיים בסביבה הקהילתית.

למידה מבוססת פרויקטים נתפסת כאסטרטגיית הוראה יעילה במיוחד בשל היכולת שלה להעלות את המוטיבציה ולקדם את המכוונות העצמית של התלמידים ללמידה. זאת, מפני שהיא מאפשרת להם לקשר בין ידע, מיומנויות, ערכים ולבנות ידע חדש שלהם באמצעות מגוון של חוויות למידה. יחד עם זאת, פיתוח המוטיבציה אינו נובע רק מההיבט הקוגניטיבי, אלא גם מההיבט הרגשי. קשרים בין מורה לתלמיד ובין התלמידים לבין עצמם מהווים חלק אינטגרלי בסביבת הלמידה, המשפיעה על המוטיבציה והביטחון האישי שלהם.

למידה מבוססת פרויקטים מעודדת פיתוח יוזמה של תלמידים ומפתחת תהליכי חקר באופן מובנה ושיטתי. התלמידים רוכשים באמצעותה כישורים הרלוונטיים למאה ה-21, למשל, יכולת לעבוד בצוות, יכולות טיפול במידע ורכישת ידע גם טכנולוגי, יישום של תהליכי חקר, הפקת תוצרים ברמה גבוהה ורכישת היכולת להציג את רעיונותיהם אל מול קהל – בפרזנטציה, שבה התלמידים מסבירים את התוצר, מגנים עליו ומבצעים רפלקציה על תהליך הלמידה. בנוסף, קיימות זהות בין הגישה האינטרדיסציפלינרית לגישת למידה מבוססת פרויקטים כי שתיהן תורמות לאינטגרציה של ידע מתחומים שונים. למידה אינטרדיסציפלינרית דורשת אינטגרציה של התכנים, המיומנויות והשיטות השייכים לתחומים שונים. בעוד, שלמידה מבוססת פרויקטים מקדמת את ההבנה של התלמידים במגוון תחומים, מפתחת מיומנויות של חשיבה ביקורתית ופתרון בעיות. השילוב ביניהם מאפשר לתלמידים לקשר בין תחומים מדעיים לחיי היומיום ולהפוך את הלמידה למשמעותית.

שיטת ההוראה של למידה מבוססת פרויקטים שינתה את מעמדו של המורה. במקום להיות ספק ידע לתלמידים הוא הופך ליועץ, מתווך ושותף פעיל בבנייה של ידע יחד איתם. המורה חולק את האחריות ללמידה עם התלמידים ומעניק להם אוטונומיה, שתורמת להעלאת המוטיבציה ולהכוונה עצמית בלמידה. המורה בונה תכניות לימודים מאתגרות ורלוונטיות, שמעניינות אותו ואת התלמידים. ההוא הופך למנחה של למידה פעילה מצד התלמידים, למידת חקר, שבה החשיבה ושיתוף הפעולה מחליפים את שפיכת הידע מהמורה לתלמיד ואל המחברת, או לשינון לקראת מבחן. ניתן לומר, שלמידה מבוססת פרויקטים דורשת מהמורה לגלות מיומנויות ויכולות שאינן רווחות בהוראה המסורתית.

להערכה יש תפקיד מרכזי בעיצוב של הלמידה מבוססת פרויקטים. ההערכה של הלמידה כוללת הערכה מעצבת אשר מתמקדת בעבודת התלמידים על הפרויקט והיא נתפסת ככלי מרכזי המסייע להם ליישם את הידע שלהם. בעוד, שהערכה מסכמת כוללת הערכה של חלקי הלמידה באמצעות משימות ממוקדות. ניתן לומר, שלמידה מבוססת פרויקטים אינה בוחנת רק את תוצרי הלמידה אלא גם את תהליך הלמידה עצמו. לכל אורך הלמידה מוגשות ונבחנות טיוטות וסקיצות, מתבצעים תהליכי רפלקציה ומשוב וכדומה. כל אלה נותנים תמונה טובה ומדויקת יותר על הלמידה והתהליך שעובר הלומד.

למידה מבוססת פרויקטים מיושמת בבתי ספר בישראל כגישת הוראה וכתפיסה חינוכית, שמקורה בבתי ספר של הייטק (HTH) היי בסן דייגו. בתי הספר של הרשת מכוונים לשוויון הזדמנויות, לגיוון ולשילוב של אוכלוסיית התלמידים, ומשקפים את הקהילות שאותן הם משרתים. ההוראה והלמידה בבתי הספר של הרשת ממוקדת בלומד, תומכת בו ומאתגרת אותו. התלמידים מממשים את תשוקותיהם באמצעות למידה מבוססת פרויקטים, ובתוך כך מפעילים חשיבה על למידתם. אלה מתבססים על הצורך בפיתוח אישיות וצמיחה אישית של התלמידים, המתרחשים בהקשר של הקהילה. ולכן בתי הספר מטפחים מערכות יחסים המבוססות על אמון, אכפתיות וכבוד הדדי בקרב תלמידים ומבוגרים בקהילה.

לסיכום, הרחבת גבולות החינוך מחוץ לכותלי בית הספר הובילה לעיצוב מחודש של תכנית הלימודים. שיטת ההוראה של למידה מבוססת פרויקטים חיזקה את הצורך בחיבור של רשתות חינוכיות למשאבים קהילתיים, התומכות בהתפתחות של בני הנוער הן בהיבט האישי והן בהיבט הלימודי. השינוי בגישה החינוכית משקף את הצורך להפוך את חווית הלמידה לרלוונטית ולקשר אותה לחיי היומיום של התלמידים, ולסביבה האוטנטית של הקהילה בה חיים. ולכן יש חשיבות רבה לקיומם של פרויקטים לימודיים בתוך הקהילה ולעיצוב של פרויקטים מדעיים וחברתיים, השואפים לתת מענה לצרכים קהילתיים.

קריאה מהנה
שלומית סדרס-ליבוביץ
מנהלת פדגוגית
המחלקה להתחנכות ולמידה